

UYGULAMALI SOSYAL PSİKOLOJİ

27.02.2026

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS
PSİ 523
I. HAFTA

BİR BİLİM OLARAK SOSYAL PSİKOLOJİ / BİLİMSEL YÖNTEMLER

- Bilimsel yöntemin kapsamına giren araştırma yöntemleri (örneğin, korelasyonel, deneysel), ampirik testlere, yani önermeleri ve fikirleri değerlendirmek için sistematik gözlemin kullanılmasına dayanan yöntemlerdir.
- Bir fikrin (örneğin, insanlar güneşli havalarda daha mutludur) ampirik testi,
 - a) fikrin çürütülmesine veya desteklenmesine izin verecek şekilde düzenlenmiş ve
 - b) yapılanları diğer araştırmacılar tarafından kolaylıkla değerlendirilebileceği ve tekrarlanabileceği şekilde yürütülen bir araştırma çalışmasını gerektirir. (Cozby, 2009).

BİR BİLİM OLARAK SOSYAL PSİKOLOJİ / TEMEL DEĞERLER

- Araştırma yöntemlerini destekleyen ve yönlendiren bir dizi temel değer vardır (Baron, Branscombe ve Byrne, 2008; Heiman, 2002). Bilim insanlarının çalışmalarında uymaları gereken en önemli değerlerden bazıları şunlardır:
 1. Doğruluk: hassas, hatasız ölçüm ve bilgi (veri) toplama
 2. Nesnellik: veri toplama ve önermelerde önyargının/yanlılığın en aza indirilmesi
 3. Şüphecilik: bulgulara ve sonuçlara inanmayı reddetmek ve titiz doğrulama
 4. Açık fikirlilik: kişinin başlangıçtaki ve belki de güçlü bir şekilde savunduğu inanç veya kuramlarla tutarsız olabilecek kanıtları geçerli olarak kabul etmeye hazır olma
 5. Etik: Araştırma yürütmede etik davranışın mutlak önemini kabul
- Araştırma bulgularının incelenen olguyu geçerli bir şekilde yansıttığından emin olmak için ilk dört değere bağlılık gereklidir. Beşinci değer olan etik, aynı zamanda bulguların geçerliliğiyle de ilgilidir (örneğin, araştırmacılar sonuçlarını bilinçli olarak değiştirmemeli veya yanlış sunmamalıdır), ancak aynı zamanda araştırma katılımcılarının onurunu ve refahını koruma ihtiyacını da kapsar.

BİLİMSEL ANLAYIŞ

- Sosyal psikolojik olguları anlamak için sosyal psikologlar, belirli temel değerler tarafından yönlendirilen ve bilimsel yöntemin kapsamına giren araştırma stratejilerine güvenirler.
- Sosyal psikoloji de dahil olmak üzere bilimsel anlayış, dört amacın gerçekleştirilmesini içerir: tanımlama, tahmin, nedenselliği belirleme ve açıklama (Cozby, 2009).
- Örneğin; evcil hayvan sahibi olmanın yaşlıların uyumu üzerindeki olası etkisini ele alalım.

TANIMLAMA

- Tanımlamanın amacı, bir olgunun ayrıntılarını ve doğasını tanımlamayı ve raporlamayı, genellikle olgunun sınıfları veya türleri arasında ayırım yapmayı ve meydana gelme sıklığını kaydetmeyi gerektirir.
- Yaşlıların uyum sağlaması durumunda, araştırmacı duygusal uyum ile sosyal uyum arasında ayırım yapabilir ve daha sonra toplumdaki bu sınıflandırmaya uyan yaşlı kişilerin görülme sıklığını ölçebilir ve kaydedebilir.
- Araştırmacı ayrıca her yaşlı kişinin bir evcil hayvanı olup olmadığını da öğrenebilir, belki de evcil hayvanların türü ve sayısı hakkındaki bilgileri listeleyebilir.
- Olguların doğru tanımlarını elde etmek, anlamamanın önemli bir yönüdür.
- Anlamak aynı zamanda öngörüü de gerektirir.

TAHMİN/YORDAMA

- Tahmin, ilgilenilen olguyla hangi faktörlerin sistematik olarak ilişkili olduğunu bilmeyi gerektirir.
- Örneğimizde, araştırmalar uyum sağlama ile evcil hayvan sahibi olma arasında bir ilişki olduğunu gösteriyorsa (yani evcil hayvanı olanlar daha iyi uyum sağlama eğilimindelerse), yaşlılarda uyumun genel olarak bir evcil hayvanın varlığı veya yokluğu ile tahmin edilebileceğini düşünürüz.
- Bu ilişki de bizi üçüncü anlayış biçimini düşünmeye yönlendirecektir: evcil hayvan sahibi olmakla uyum arasında nedensel bir ilişki olup olmadığını tespit etmek.

NEDENSELLİĞİ BELİRLEMEK

- İki faktör arasındaki nedenselliği belirlemek, bir faktördeki değişikliklerin diğer faktörde değişikliklere neden olduğunu belirlemek anlamına gelir.
- İki faktörün ilişkili olması, bunların mutlaka nedensel olarak ilişkili olduğu anlamına gelmez.
- Örneğin, bir evcil hayvana sahip olmak, (bir ilişki mevcut olsa bile) yaşlının uyumunu etkilemeyebilir. İlişkinin varlığından üçüncü bir faktör sorumlu olabilir. Örneğin, fiziksel sağlık, insanların hem kendilerini ne kadar iyi hissettiklerini hem de bir evcil hayvana sahip olup olmadıklarını etkileyebilir (çünkü eğer kişi sağlıklıysa bir evcil hayvana bakmak daha kolaydır). Bu nedenle, insanlar arasında iki şey birbiriyle ilişkiliyse nedensel bir ilişkinin zorunlu olarak var olduğunu varsayma yönünde yaygın bir eğilime sahibiz.
- Olayın nedenlerini belirlemek, çok önemlidir. Araştırma, bir evcil hayvana sahip olmanın gerçekten de uyum konusunda iyileşmelere yol açtığını (yani daha iyi uyum sağlamaya neden olduğunu) ortaya koyuyorsa, yaşlılara yardım sağlama açısından net pratik çıkarımlar olabilir.
- Ancak anlama çabası nedenselliğin kurulmasıyla bitmez. Anlamak aynı zamanda dördüncü hedef olan açıklamayı da içerir.

AÇIKLAMA

- Açıklama, bir olgunun veya ilişkinin neden ortaya çıktığının belirlenmesiyle ilgilidir.
- Etkinin tam olarak neden oluştuğunu bilmeden, bir faktörün başka bir faktöre neden olduğunu anlayabiliriz.
- Eğer bir evcil hayvana sahip olmak yaşlıların uyumlarında iyileşmelere yol açıyorsa bunun açıklaması nedir? Evcil hayvan sahibi olmak
 - a) yalnızlığı azalttığı için mi,
 - b) güvenlik duygusunu arttırdığı için mi,
 - c) yaşlıya bir canlıyı besleyerek kendisine ihtiyaç duyulduğunu hissetme şansı verdiği için mi, yoksa
 - d) başka bir faktörden mi kaynaklanıyor?

SOSYAL PSİKOLOJİK ANLAYIŞ: GRUPLAR ARASI TUTUMLARIN OLUŞUMU

- Gruplar arası tutumların oluşumunu göz önünde bulundurarak sosyal psikolojinin sosyal psikolojik olguları anlama yaklaşımını daha ayrıntılı olarak örnekleyelim.
- Tutum, “bir kişinin kişileri (kendisi de dahil), nesneleri ve konuları genel olarak değerlendirmesi” olarak tanımlanabilir (Petty ve Wegener, 1998, s. 323). Dolayısıyla gruplar arası tutum, kişinin ait olmadığı bir grubun üyelerine ilişkin genel değerlendirmesini ifade eder.
- Tutum araştırmalarındaki önemli bir araştırma alanı, tutumların nasıl oluştuğunu (yani insanların bu tutumlara nasıl sahip olduklarını) anlamaya odaklanır.

SOSYAL PSİKOLOJİK ANLAYIŞ: GRUPLAR ARASI TUTUMLARIN OLUŞUMU

- Gruplar arası tutumların oluşumuna ilişkin çalışmada sosyal psikologların benimsediği yaklaşımlardan biri, sosyalleşmenin çeşitli etkenlerinin rolünü incelemektir.
- Çocukların etraflarındaki önemli kişilerin (örneğin ebeveynler, öğretmenler, akranlar) tutumlarını alma eğiliminde olduklarını gösteren bir araştırmayı ele alalım. Bu insanlar, araçsal koşullanma, klasik koşullanma ve gözlem gibi öğrenmenin temel ilkeleri yoluyla bu tür tutumların gelişimini etkilerler (örneğin, Banaji ve Heiphetz, 2010; Oskamp, 1991).
- Örneğin, Castelli, De Dea ve Nesdale (2008), okul öncesi çağıdaki beyaz çocukların, bir Beyaz yetişkinin Siyahi bir kişiye dair sözlü olmayan bir şekilde huzursuzluk sergilediğini gözlemlediğinde, daha sonra Siyahi hedeflere karşı daha olumsuz tutumlar ifade ettiklerini gösterdiler.

SOSYAL PSİKOLOJİK ANLAYIŞ: GRUPLAR ARASI TUTUMLARIN OLUŞUMU

- Yani gruplar arası tutumlar kısmen başkalarından öğrenilir.
- Ancak pek çok sosyal psikolojik olguda olduğu gibi, gruplar arası tutumların belirleyicileri araştırılırken birden fazla faktörün dikkate alınması gerekir.
- İnsanların hayatlarında bir diğer etkili faktör ise medyadır (Banaji ve Heiphetz, 2010). Örneğin, terörle ilgili haberler Araplara yönelik artan önyargıyla ilişkilendirilmiştir (Das, Bushman, Bezemer, Kerkhof ve Vermeulen, 2009).
- Sosyal psikologların, insanların diğer gruplara karşı tutumlarının, kendilerini belirli bir grubun üyeleri olarak görmeleri gerçeğinden etkilenebileceğini bulmuş olmaları özellikle dikkate değerdir.

SOSYAL PSİKOLOJİK ANLAYIŞ: GRUPLAR ARASI TUTUMLARIN OLUŞUMU

- İnsanlar kendilerini bir gruba (örneğin, Amerikalılar) ait olarak gördüklerinde, bu grup, iç grup olarak anılır, iç grubun üyesi olmayanlar (örneğin, Amerikalı olmayanlar) dış grup olarak adlandırılır.
- Pek çok araştırma, iç grup/dış grup yanlılığı adı verilen çok güçlü bir olgunun varlığını doğrulamaktadır; bu da iç grup üyelerinin, iç grubu olumlu, dış grubu ise daha az olumlu (veya olumsuz) olarak değerlendirme ve iç grup üyeleriyle ilişki kurma eğiliminde olduğu anlamına gelir.

SOSYAL PSİKOLOJİK ANLAYIŞ: GRUPLAR ARASI TUTUMLARIN OLUŞUMU

- Olumsuz gruplar arası tutumların gelişimini anlamak için sosyal psikolojinin yaklaşımını değerlendirirken, bir nedensel faktörü daha tanıyalım: rekabet.
- 1950'li yıllarda Muzafer Sherif ve araştırma ekibi, gruplar arasındaki rekabetin rolünü araştırdılar. Kamp ortamlarında 11-12 yaşındaki erkek çocuklarla üç haftalık bir dizi deney gerçekleştirdiler. Yalnızca galip gelen grubunun ödül kazandığı bir dizi yarışma (örneğin halat çekme) düzenlediler. Gruplar belirli bir rol yapısı ve normlar oluşturdukça, her grubun üyeleri kısa sürede bir "biz" duygusu geliştirdiler.
- Örneklerde de görüldüğü gibi sosyal psikologlar insanların nasıl ilişki kurduğu, birbirleri hakkında nasıl düşündüğü, nasıl hissettiği ve birbirlerini nasıl etkilediğine odaklanırlar.

UYGULAMALI SOSYAL PSİKOLOJİ

- Sherif'in (1966) gruplar arası ilişkiler üzerine saha araştırması üçüncü bir aşamayı içeriyordu. Bu aşamada (çatışmanın azaltılması) araştırmacılar erkek grupları arasındaki ilişkileri geliştirmek için bir müdahale stratejisi geliştirdi.
- Strateji, çatışan grupların, üst düzey hedeflere, yani her iki grup için de son derece çekici olan ancak onların işbirliğine dayalı çabalarıyla ulaşılabilecek hedeflere ulaşmada işbirliği yapmaları halinde daha iyi ilişkiler deneyimleyecekleri fikrine dayanıyordu. Bu aşamada, erkek çocuk gruplarına bir dizi üst hedef (örneğin, yiyecek almaya giden bozuk bir kamyonu çalıştırmak için bir araya gelmek) tanıtıldı. Birkaç gün boyunca gruplar arasındaki düşmanca etkileşim önemli ölçüde azaldı ve arkadaşlıklar grup sınırlarını aşmaya başladı.
- Sherif'in erkek çocuk grupları arasındaki engelleri ortadan kaldırmaya yönelik araştırmasında, olumlu sosyal değişimi etkilemek için sosyal psikolojinin kullanımına dair bir örnek görüyoruz. Burada sosyal bir sorunun (gruplar arası düşmanlık) nedenlerini anlamaya çalışmaktansa, sorun hakkında bir şeyler yapmak için bir strateji bulmaya nasıl yönelindiğine dikkat edin.
- Olumlu değişime katkıda bulunma kaygısı bizi sosyal psikolojinin uygulamaya - uygulamalı sosyal psikolojiye - odaklanan alanına götürüyor.

UYGULAMALI SOSYAL PSİKOLOJİ

- Uygulamalı sosyal psikoloji,
- (a) sosyal ve pratik sorunların anlaşılmasına ve
- (b) bireylerin, grupların, kuruluşların, toplulukların ve toplumların sosyal ve pratik sorunlarıyla ilgili olarak işlevselliğin iyileştirilmesine yönelik müdahale stratejilerinin geliştirilmesine katkıda bulunmak için sosyal psikolojik kuramlardan, ilkelere, yöntemlerden ve araştırma kanıtlarından yararlanan sosyal psikoloji dalını ifade eder.
- Bu tanımda işlevsellik genel olarak duygusal ve sosyal uyum, fiziksel sağlık ve okuldaki, işteki veya spor etkinliklerindeki performans gibi birçok kriterden herhangi birine göre insanların ne kadar iyi performans gösterdiğini veya çalıştığını kapsamaktadır.
- Uygulamalı sosyal psikolojiye özgü olan ve onu sosyal psikolojinin bir dalı olarak ortaya koyan şey, müdahale stratejilerinin geliştirilmesine duyulan ilgidir.

BİR BİLİM OLARAK UYGULAMALI SOSYAL PSİKOLOJİ

- Uygulamalı sosyal psikoloji, tanımı gereği bir bilimdir ve dolayısıyla bilimsel yönetime dayanır ve bilimin temel değerleri tarafından yönlendirilir. Uygulamalı sosyal psikologlar da benzer şekilde bilimin daha önce belirtilen hedefleri tarafından motive edilir: tanımlama, tahmin, nedenselliği belirleme ve açıklama.
- Ancak onlar bilimin beşinci hedefi olarak kabul edilebilecek bir başka şeye olan ilgileri nedeniyle diğer sosyal psikologlardan ayrılır: kontrol (Christensen, 2004; Goodwin, 2003).
- Bilimde kontrol, bir olguda değişikliklere neden olacak koşulları manipüle edebilmek anlamına gelir. Böylece bir bilimsel araştırma bir olgunun nedenlerini belirlediğinde, bilimsel kontrol potansiyeli ortaya çıkar.
- Evcil hayvanlara uyum örneğine dönecek olursak, araştırmacılar, evcil hayvan sahibi olmanın yaşlı insanlarda uyumu sıklıkla iyileştirdiğini belirledikten sonra, bir müdahale stratejisi olarak "evcil hayvanların huzurevini ziyaret etmesi" programını uygulanabilir.
- Başka bir örnek ise, yükleme (atıf) kuramının temel ilkeleri formüle edildikten sonra klinik psikologların bunları depresyonu hafifletmek için tasarlanmış müdahaleler geliştirmek için kullanmaya başlamasıdır.

BİR BİLİM OLARAK UYGULAMALI SOSYAL PSİKOLOJİ

- Her ne kadar nihai hedefleri olumlu değişimi etkilemek (insanların işleyişini iyileştirmek) olsa da, uygulamalı sosyal psikologlar kendilerini ilgilendiren olayların doğasını ve nedenlerini anlamalarına yardımcı olacak araştırmalar da yürütebilirler (Sherif'in araştırmasında görüldüğü gibi- Rekabet gruplar arası ilişkileri olumsuz etkileyebilir).
- Başka bir örnekte, okul çocukları arasındaki zorbalığı azaltmakla ilgilenen uygulamalı sosyal psikologlar, araştırmalarının sonuçlarını etkili müdahale stratejileri geliştirmek için kullanma amacıyla bu tür antisosyal davranışların nedenlerini araştırabilirler. Bununla birlikte, araştırma bulgularının doğrudan uygulanmasıyla ilgilenen veya ilgilenmeyen diğer araştırmacıların elde ettiği bilgilerden de yararlanabilirler. Yani pek çok sosyal psikolog, sosyal sorunlara dair anlayışımızı geliştirecek araştırmalar yapmakla da çok ilgilenmektedir.
- Araştırma kanıtlarının kökeni ne olursa olsun, zorbalığı azaltma stratejileri gibi uygulamalı sosyal psikologların geliştirmeye dahil olduğu müdahalelerin sağlam bilimsel temelleri olacaktır.

BİR BİLİM OLARAK UYGULAMALI SOSYAL PSİKOLOJİ

- Dolayısıyla, bir olgunun anlaşılması için tasarlanan araştırma çalışmaları, araştırmacıların mevcut kuram ve araştırma kanıtlarını anlamalarıyla mümkünse, uygulamalı sosyal psikologlar tarafından mevcut kuram ve bilgiye dayalı olarak tasarlanan müdahale stratejileri de öyledir.
- Ayrıca uygulamalı sosyal psikologların sorumluluğu, müdahale stratejilerinin dikkatli, bilime dayalı olarak tasarlanmasıyla sınırlı değildir; hem bilimsel hem de etik nedenlerden dolayı müdahalelerin sonuçlarının değerlendirilmesine kadar uzanır.
- Bilimsel yükümlülük, müdahale stratejilerinin altında yatan kuramsal gerekçeleri ve hipotezleri test etme sorumluluğumuzdan kaynaklanmaktadır.
- Etik yükümlülük, esas itibarıyla, yararlanıcıların müdahalelerden kazanç sağlamalarının yanı sıra onların (veya başkalarının) istenmeyen olumsuz sonuçlarla karşılaşmamalarını da sağlama ihtiyacından kaynaklanmaktadır.

KİŞİSEL DEĞERLERİN ROLÜ

- Bilim insanlarının evrensel olarak üzerinde anlaşmaya varılan bir dizi temel değer tarafından yönlendirilmesinin yanısıra, bilimin uygulanmasında kişisel değerlerin rolü de önemlidir.
- Bilimin temel değerlerinden biri nesnellik olmasına rağmen, bireyin kişisel değerlerinin, bir bilim insanı olarak aldığı birçok kararı etkilediği yaygın olarak kabul edilmektedir.
- Örneğin, bir sosyal psikoloğun toplumdaki ırksal adaletsizlikle ilgili endişeleri, onu araştırma alanı olarak önyargı ve ayrımcılığın nedenlerine odaklanan bir alanı seçmeye ve ayrıca toplumdaki önyargıların devamını sağlayan belirli siyasi grup veya kurumlarla ilişkili kanıtlar aramaya yöneltebilir.

KİŞİSEL DEĞERLERİN ROLÜ

- Sosyal psikologlar kontrolün uygulanmasına - insanların hayatlarını değiştirecek stratejiler geliştirmeye - dahil oldukça kişisel değerler daha da önem kazanır (Mayo ve La France, 1980; Sapsford ve Dallos, 1998).
- Uygulamalı sosyal psikolog, bir müdahalenin geliştirilmesine katkıda bulunurken bir sorunun var olduğunu belirlemiştir. Ancak neyin sorun teşkil ettiğinin belirlenmesi her zaman amaç olmayabilir.
- Birisi kayak yaparken bacağını kırduğunda, kesinlikle fiziksel bir sorun vardır ve bir tıp uzmanının hizmetlerine ihtiyaç vardır. Tıp uzmanının aksine, sosyal psikoloğun bir duruma müdahale edip etmeme konusundaki seçimi genellikle kişisel değerlere dayanır.

KİŞİSEL DEĞERLERİN ROLÜ

- İşverenlerin dezavantajlı grupların üyelerini işe almalarını zorunlu kılarak, belirli azınlıkların yaşadığı tarihsel dezavantajların üstesinden gelinmeye çalışıldığı pozitif ayrımcılık programları örneğini düşünelim.
- Pozitif ayrımcılığın temelindeki temel değer eşitliktir.
- Bununla birlikte, bazı insanlar pozitif ayrımcılığın adil olmadığını, çünkü seçilmiş gruplara ayrıcalıklı muamele verilmesinin daha nitelikli kişileri değerlendirme dışı bıraktığını düşünebilir. Bu akıl yürütmenin altındaki değer de mantıklıdır.
- Bir işverenin pozitif ayrımcılık programını gönüllü olarak uygulamaya karar verip vermemesi kısmen kendi değerlerine bağlıdır.
- Benzer şekilde, pozitif ayrımcılık girişimlerinin geliştirilmesine katkıda bulunan uygulamalı sosyal psikolog da belirli bir dizi değeri desteklemektedir.

KİŞİSEL DEĞERLERİN ROLÜ

- Bu nedenle, uygulamalı sosyal psikologlar tarafından geliştirilen müdahaleler değer yüklüdür; çünkü psikologların değerleri, hangi insanların değişim için hedeflenmesi gerektiği ve neyin değişimi oluşturması gerektiği de dahil olmak üzere hangi sosyal ve pratik sorunların ele alınacağını belirlemede rol oynar.
- Mayo ve La France'ın (1980) belirttiği gibi, "Yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, her zaman herkesin hoşuna gitmeyen sosyal değişiklikleri gerektirebilir" (s. 85).
- Örneğin, insanların işlerini yeniden tasarlamak gibi tüm organizasyonel müdahaleler, tüm çalışanların ihtiyaçlarını veya isteklerini karşılamayabilir. Bu nedenle müdahale yoluyla kontrolün amacı bazen tartışmalıdır.

UYGULAMALI SOSYAL PSİKOLOJİNİN TARİHSEL BAĞLAMI

- Uygulamalı sosyal psikolojinin bilimsel temeli, 1930'lara kadar, sosyal psikolog Kurt Lewin'in (1936) düşünce ve çalışmalarına kadar gider.
- Lewin, insanlara daha sağlıklı beslenmenin nasıl sağlanacağı ve kişilerarası ilişkilerin ve verimliliğin farklı denetim tarzlarından nasıl etkileneceği gibi çeşitli pratik konular ve sosyal sorunlar üzerine araştırma yaptı.
- Örneğin, liderliğini üç farklı stile sahip bir erkek yetişkinin yönetimi altındaki bir grup okul çocuğunun hobiler üzerinde çalıştığı bir deney gerçekleştirdiler:
- otokratik (kontrol etmek, emirler vermek, kararları vermek),
- demokratik (bilgi istendi, oğlanların seçim yapmasına izin verildi) veya
- laissez-faire (erkek çocuklarla çok az etkileşimde bulunuldu, çoğunlukla gözlemlendi).
- Kişilerarası ilişkiler ve üretkenliğe ilişkin sonuçlar genel olarak demokratik tarzda görüldü. Laissez-faire liderlik tarzındaki erkek çocuklarla karşılaştırıldığında, otokratik ve demokratik liderlerin yönetimindeki erkek çocuklar çalışmaya daha fazla zaman harcıyordu; ancak lider odadan çıktığında otokratik grupların yaptığı iş miktarı keskin bir şekilde düşerken demokratik gruplarda bu olmadı.

UYGULAMALI SOSYAL PSİKOLOJİNİN TARİHSEL BAĞLAMI

- Lewin'in amacı yalnızca bu konuların bilimsel olarak anlaşılmasını ilerletmek değil, aynı zamanda bunların çözümlerine katkıda bulunmaktı. Onun için psikolojik kuramı uygulamaya bağlamak çok önemliydi.
- Lewin, kuram, araştırma ve pratiğin entegrasyonuna yaptığı vurguda uygulamalı sosyal psikoloji için sağlam bir bilimsel miras bırakmıştır.

UYGULAMALI SOSYAL PSİKOLOJİNİN TARİHSEL BAĞLAMI

- 1930'lar ve 1940'lar, Lewin gibi sosyal psikologlar arasında, çoğu Nazizm'in yükselişinden ve II. Dünya Savaşı'ndan kaynaklanan, uygulamalı meseleler ve pratik problemlerle ilgili çalışmalara tanık oldu (Jones, 1998).
- Brehm, Kassin ve Fein (1999), Adolf Hitler'in sosyal psikoloji alanında, önde gelen sosyal psikologlar da dahil olmak üzere diğer herkesten daha fazla etkiye sahip olduğunu öne sürece kadar ileri gittiler:
- “Hitler'in iktidara yükselişi ve bunu takip eden kargaşa dünyanın dört bir yanındaki insanların şiddete, önyargıya ve soykırıma, uyma ve itaate ve diğer birçok sosyal sorun ve davranışa neyin sebep olduğu hakkındaki sosyal psikolojik soruların cevapları konusunda çaresiz kalmasına neden oldu” (s. 12-13).
- Reich (1981), uygulamalı sosyal psikolojinin temellerinin 1950'de atıldığını gözlemledi; çünkü sosyal sorunları çözmek için bilimsel yöntemler kullanma potansiyeli, örneğin Lewin ve meslektaşlarının (1939) otokratik liderliğin etkileri üzerine yaptığı çalışmayla ve Sherif'in (1966b) çatışma çözümü üzerine çalışmalarıyla başarılı bir şekilde ortaya konmuştu.
- Ancak sosyal psikoloji alanında yoğunlaşan uygulamalı psikolojinin yükselişe geçmesi yaklaşık 20 yıl boyunca gerçekleşemedi.

UYGULAMALI SOSYAL PSİKOLOJİNİN TARİHSEL BAĞLAMI

- Sosyal psikolojide uygulamalı gelişmelere bir tepki oluşmuştu. Olumsuz tepki büyük ölçüde "uygulamanın" düşük kaliteyle eşanlamlı olduğu ve dolayısıyla disiplinin bilimsel bütünlüğünü tehdit ettiği yönündeki yaygın endişeden kaynaklandı (Reich, 1981; Streufert & Suedfeld, 1982).
- 1940'ların sonlarında ve 1950'lerde sosyal psikoloji, uygulamalı kaygılardan temel sosyal süreçlere (örn. tutum oluşumu ve değişim süreçleri, grup yapısı, izlenim oluşumu) odaklanan kuram ve laboratuvar deneylerine vurgu yapan bir yaklaşıma doğru uyumlu bir hareket yaşadı.

UYGULAMALI SOSYAL PSİKOLOJİNİN TARİHSEL BAĞLAMI

- 1960'lardaki bir dizi sosyal ve politik olay (örneğin John F. Kennedy ve Martin Luther King Jr.'a suikastlar, Vietnam'daki savaş, ırk isyanları, kampüs protestoları, sivil haklar hareketi, kadın özgürlük hareketi) ve Amerikan toplumuna özgü acil sosyal sorunlar çeşitli konulara ilginin artmasına neden oldu (Ross, Lepper ve Ward, 2010).
- Aynı zamanda birçok sosyal psikolog, laboratuvar deneylerine aşırı güvenilmesini eleştirmeye başlamış ve alanın, saha araştırmasını ve çeşitli deneysel olmayan araştırma yöntemlerini de içeren metodolojik yaklaşımlardan yararlanabileceğine işaret etmişti.
- Açıkça tanımlanmış bir uygulamalı sosyal psikoloji alanının ortaya çıkmasına zemin hazırlamada çok etkili olan, *American Psychologist*'te bilim ve sosyal konular arasındaki arayüze odaklanan 1969 tarihli bir dizi makaleydi. Makalelerin bazı başlıkları alanda uygulamanın vurgusunu yansıtıyordu:
- “İnsan Refahını Artırmanın Bir Aracı Olarak Psikoloji” (Miller, 1969); “Sosyal Değişim Çağında Sosyal Psikoloji” (Weick, 1969); “Sosyal Açından Önemli Bilim: Kişilerarası Çatışmalarla İlgili Bazı Çalışmalar Üzerine Düşünceler” (Deutsch, 1969); “Deneysel Psikoloji ve Sosyal Sorumluluk” (Walker, 1969); ve “Deney Olarak Reformlar” (Campbell, 1969).

UYGULAMALI SOSYAL PSİKOLOJİNİN TARİHSEL BAĞLAMI

- Özellikle uygulamalı konulara ve araştırmalara ayrılmış bir dergi olan *Uygulamalı Sosyal Psikoloji Dergisi*'nin 1970-1971'de kurulması ve 1974'te Chicago Üniversitesi'nde (Bickman, 1981) uygulamalı sosyal psikoloji alanında ilk doktora programının kurulması da dahil olmak üzere birçok gelişme yaşandı.
- 1980'de başka bir dergi (*Temel ve Uygulamalı Sosyal Psikoloji*) ve 1982'de uygulamalı sosyal psikolojideki ilk ders kitabı (*Fisher's Social Psychology: An Applied Approach*) dahil olmak üzere, uygulamalı sosyal psikolojinin kimliğini güçlendiren diğer gelişmeler izledi.
- Yaklaşık 40 yıl sonra bugün Lewin'in kuram, araştırma ve pratiği entegre etme mirasına dair başlangıçtaki vaadi güçlendiren pek çok şeye tanık olduk. Uygulamalı sosyal psikoloji, sosyal psikolojinin bir dalı olarak sağlam bir şekilde yerini almıştır.

SOSYAL SORUNLAR

- Uygulamalı sosyal psikolojinin tam kalbinde sosyal sorunların ele alınmasına yönelik bir bakış vardır.
- 2002 yılında, Amerikan Psikoloji Derneği'nin başkanı olan sosyal psikolog Philip Zimbardo, Amerika Birleşik Devletleri'nin karşı karşıya olduğu en ciddi sorunların çoğunun çözümünde psikolojinin merkezi rolünü doğruladı. Zimbardo (2002) AIDS, madde bağımlılığı, önyargı ve ayrımcılık, azınlık öğrencilerinin okuldan ayrılma oranları, suç ve çocuk suçluluğu ve “ölümcül düşmanlık” (ör. çete kavgası, savaş) gibi sorunları sıraladı.
- Zimbardo'ya göre “çözümler ve önleme; tutumlarda, değerlerde, davranışlarda ve yaşam tarzlarında değişiklik yapılmasını gerektirir” (s. 5).
- Örneğin, sağlıkla ilgili sorunlarda çözümün çok büyük bir kısmı genellikle davranışsal (yani yaşam tarzı) değişime bağlıdır. Eğer kişinin amacı iyi bir sağlık ve uzun ömürse, değiştirilmesi gereken bazı davranışlar şunlardır: kanepede oturarak yaşamak ve düzenli egzersizden kaçınmak, sigara içmek, uyuşturucu kullanmak, aşırı sağlıksız yiyecekler yemek, dikkatsizce araba kullanmak, sarhoş araç kullanmak, doktorların önerilerine uymamak, güneşlenmek, istismarcı bir ilişki yaşamak, az uykuyla hayatta kalmak ve güneş kremi, emniyet kemeri, can yeleği veya prezervatif kullanmamak.

PRATİK SORUNLAR

- Uygulamalı sosyal psikolojinin toplumsal sorunların önlenmesi ve azaltılmasında şüphesiz çok büyük bir potansiyeli vardır. Ancak alanın uygulanabilirliği sosyal sorunların çok ötesine uzanıyor.
- Uygulamalı sosyal psikoloji, geleneksel anlamda sosyal sorun olarak nitelendirilmeyen, diğer istenmeyen veya tatmin edici olmayan durumları ele alır.
- Örneğin, spor takımı bağlılığı ve iletişimindeki iyileştirmeler, zayıf takım performansı sorunuyla başa çıkmanın bir yolu olarak değerlendiriliyor.
- Her ne kadar zayıf takım performansı tipik bir sosyal sorun olarak tanımlanmasa da, gruplar, organizasyonlar ve diğer insanlarla etkileşime giren insanlar bağlamında ortaya çıktıkları için kesinlikle sosyal bir sorundur ve uygulamalı sosyal psikoloji alanı için pratik bir sorun olarak kabul edilirler.
- Yanı sıra uygulamalı sosyal psikolojinin odağına olumlu bir bakış açısı getirebiliriz. Örneğin sporda, galibiyet ve mağlubiyetler konusunda olağanüstü bir geçmişe sahip olan bir takımın hedef odaklı iletişimini geliştirmek için stratejiler uygulanabilir.

KİŞİSEL KULLANIMLAR

- Günlük yaşamdaki sorunlarla ilgili olarak da bireyler sosyal psikolojiden yararlanabilirler. Bu, her birimizin kendi hayatını iyileştirmek için sosyal psikolojik bilgiyi nasıl kullanabileceği anlamına gelir.
- Örneğin, bir garson, bahşişin boyutunu artırmak için restoran görevlilerine ilişkin araştırmalardan yararlanabilir (örneğin, Rind & Strohmetz, 2001; Seiter & Weger, 2010).
- Bu araştırmada, restoran hizmetlilerinin olumlu sözlü iletişim kurduğunda (örneğin, kendilerini isimleriyle tanıtmak, yarın havanın güzel olacağını söylemek, müşterinin yemek seçimine iltifat etmek) ve aynı zamanda olumlu sözsüz davranışlarda bulunduğu (örneğin; gülümsemek, müşterinin omzuna usulca dokunmak) olumlu eylemlerle karşılık aldıklarını gösteren kanıtlar sunmuştur (Howard, Gengler, ve Jain, 1997).

GENİŞ BİR YAKLAŞIM

- Daha önce de belirtildiği gibi, uygulamalı sosyal psikoloji, yaşamın neredeyse tüm alanlarındaki sosyal ve pratik sorunların ele alınmasında uygun olabilir.
- Alan kesinlikle tüm cevaplara sahip olmasa da halihazırda yaşamın birçok farklı alanına ilişkin yararlı bilgiler, önemli anlayışlar ve yeni yaklaşımlar sağlamıştır (Sadava, 1997).
- Uygulamalı sosyal psikolojinin, sorunların çözümünü geniş bir yaklaşımla ele almaktadır.
- Bu geniş yaklaşım, birbiriyle ilişkili üç yönün altını çizmektedir:
 1. birden fazla araştırma yönteminin kullanılması,
 2. araştırma ve uygulamada diğer disiplinlerin temsilcileriyle işbirliğinin vurgulanması ve
 3. diğer ilgili bakış açılarının potansiyel katkılarının tanınması.

GENİŞ BİR YAKLAŞIM

- Farklı grup, organizasyon ve topluluklardaki sosyal ve pratik sorunları en iyi şekilde anlamak ve ele almak için, uygulamalı sosyal psikologların diğer disiplinlerle birlikte ilgili sorun(lar)ı ele almaya uygun araştırma stratejilerinden ve analitik prosedürlerden yararlanma konusunda uzmanlığa ve hazırlığa sahip olmaları gerekir.
- Bu tür disiplinler arasında bilişsel bilim, iletişim çalışmaları, sosyoloji, eğitim, siyaset bilimi, pazarlama, organizasyonel çalışmalar ve halk sağlığı yer alır (Crano ve Brewer, 2002).
- Sosyal ve pratik sorunları ele alma konusunda uygulamalı sosyal psikologlar, diğer alanların temsilcilerinin bilgi ve uzmanlığından yararlanmayı başaramazlarsa etkinliklerini sınırlarlar.
- Sadece diğer disiplinlerin araştırma katkıları ve bilgi tabanları hakkında bilgi sahibi olmak yetmez, aynı zamanda araştırma ve uygulamada disiplinler arası işbirliğini artırmak gerekir.

GENİŞ BİR YAKLAŞIM

- Örneğin, bir okul sisteminde zorbalıkla mücadele programının tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi, öğretmenler, okul yöneticileri, okul psikologları, polis memurları ve tabii ki program tasarımcıları ve değerlendiricileri dahil olmak üzere çeşitli profesyonellerin girdilerinden açıkça faydalanacaktır.
- Sonuç olarak, başarılı müdahale çabaları, bu alanlarda ve diğer ilgili alanlarda uzmanlığa sahip bireylerin katılımını ve işbirliğini gerektirir; bunlardan en önemlisi, müdahalenin gerçekleştirildiği kültürel bağlamdır.
- Sosyal bağlamdaki davranışı anlamak için kültürün etkisini (bir grup insan tarafından paylaşılan tutumlar, değerler, inançlar ve davranışlar) dikkate almalıyız. Kültür hayatımızda güçlü bir rol oynar. Triandis'in (1994) işaret ettiği gibi insanlar çoğu zaman diğer kültürlerle temasa geçene kadar kendi kültürlerinin farkına varamazlar.

GENİŞ BİR YAKLAŞIM

- Her ne kadar sosyal psikologlar, insanın sosyal davranışının karmaşıklığını anlama ve açıklamada sosyal bağlam/durumsal faktörlerin rolüne öncelikli dikkat gösterecek de sosyal davranışın birçok yönünün daha zengin ve daha kapsamlı bir şekilde anlaşılması diğer ilgili bakış açılarının da hesaba katılmasını gerektirir.
- Örneğin, bireysel farklılık değişkenleri (örneğin kişilik) insanların sosyal bağlamda nasıl düşündüğü, hissettiği ve davrandığı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.
- Atalarımızın hayatta kalmasını ve üremesini sağlayacak şekilde sosyal çevreye tepki verme konusunda kalıtsal eğilimlere odaklanan evrimsel bakış açısı; kişilerarası çekim, iş tatmini, iş tatmini üzerindeki genetik etkiler ve saldırganlık da dahil olmak üzere çok çeşitli sosyal davranış ve tutumları açıklamak için kullanılmıştır.

UYGULAMALI SOSYAL PSİKOLOGLARIN ÇEŞİTLİ ROLLERİ

- Genel olarak sosyal psikolojinin amacı, sosyal davranış kuramlarını geliştirmek ve ampirik olarak test etmek iken, uygulamalı sosyal psikoloji, daha spesifik olarak, mevcut kuram ve araştırmanın bilgi tabanından yararlanarak, araştırma yürüterek sosyal ve pratik sorunları anlamak ve bunlara çözüm bulmakla ve müdahale stratejileri geliştirmekle ilgilenir.
- Bu geniş hedefler çerçevesinde uygulamalı sosyal psikologlar birçok farklı rol üstlenebilirler. Örneğin Sadava (1997) planlayıcı, organizatör, değerlendirici, danışman, savunucu ve aktivist gibi çeşitli rolleri sıralamıştır.
- Fisher (1982) bu rollerin çoğunu iki ana kategoride gruplandırmıştır: uygulamalı bilim insanı ve profesyonel uygulayıcı.
- Hem Sadava hem de Fisher'ın düşüncelerinden yola çıkarak, uygulamalı sosyal psikologlar için en az altı ana rol belirleyebiliriz: araştırmacı, program tasarımcısı, değerlendirme araştırmacısı, danışman, eylem araştırmacısı ve savunucu.

UYGULAMALI SOSYAL PSİKOLOGLARIN ÇEŞİTLİ ROLLERİ

- Araştırmacı: Uygulamalı sosyal psikolog, sosyal ve pratik sorunlar üzerine araştırma yapar, bilimsel yöntemin içerdiği temel değerlerin ve araştırma stratejilerinin uygulanması yoluyla sosyal ve pratik sorunları anlamaya çalışır. Dolayısıyla uygulamalı sosyal psikolog, araştırmacı rolünde diğer sosyal bilimcilere benzer şekilde işlev görür.
- Program tasarımcısı: Uygulamalı sosyal psikolog, mevcut kuram ve araştırma kanıtlarını kullanarak, sosyal ve pratik sorunları çözmek veya iyileştirmek için tasarlanmış müdahalelerin geliştirilmesine veya iyileştirilmesine dahil olabilir. Fisher'in (1982) belirttiği gibi, bu rol kuramı, araştırmayı ve uygulamayı birleştirir; bu nedenle Lewin geleneğinde, gerçek bir bilim adamı/uygulayıcı modelini benimser.

UYGULAMALI SOSYAL PSİKOLOGLARIN ÇEŞİTLİ ROLLERİ

- Değerlendirme araştırmacısı: Bir değerlendirme araştırmacısı (veya program değerlendiricisi) olarak uygulamalı sosyal psikolog, müdahalelerin (örneğin, sosyal programlar ve politikalar) sürecini ve sonuçlarını değerlendirmek için sosyal bilim araştırma yöntemlerini uygular.
- Danışman: Birçok uygulamalı sosyal psikolog, kariyerleri boyunca çeşitli gruplara, kuruluşlara veya topluluklara danışman olarak belirli bir kapasitede hizmet verir. Danışman rolünde, uygulamalı sosyal psikolog, müşterilerin deneyimledikleri belirli zorlukları çözmelerine yardımcı olmak için sosyal süreç ve sosyal kuram konusundaki uzmanlığını sağlar.

UYGULAMALI SOSYAL PSİKOLOGLARIN ÇEŞİTLİ ROLLERİ

- Eylem araştırmacısı: Eylem araştırmacısı sıfatıyla uygulamalı sosyal psikolog, belirli bir konuyu veya sorunu çözmek için bir kuruluşla veya topluluk grubuyla yakın işbirliği içinde çalışır. Bu, uygun eylem stratejilerinin geliştirilmesine yol açan işbirliğine dayalı bir veri toplama ve yorumlama döngüsü yoluyla gerçekleştirilir.
- Savunucu/Avukat: Uygulamalı sosyal psikolog, savunucu rolünde siyasi arenada işlev görür. Fisher (1982) tarafından belirtildiği gibi, “Savunucu, genellikle sosyopolitik sistemin bazı yönlerini değiştirmek için çalışan belirli bir grup, lobi veya kurumla işbirliği içinde, sosyal değişime baskı yapmak için uzmanlığını kullanır” (s. 19).